

Struktura samorządu terytorialnego

- [Wprowadzenie](#)
- [Przeczytaj](#)
- [Mapa interaktywna](#)
- [Sprawdź się](#)
- [Dla nauczyciela](#)

Bibliografia:

- Źródło: *Europejska Karta Samorządu Terytorialnego.*
- Źródło: *Ustawa o samorządzie gminnym.*
- Źródło: *Ustawa o samorządzie powiatowym.*

Struktura samorządu terytorialnego

Nowy Dwór Mazowiecki – siedziba powiatu nowodworskiego.
Źródło: Piotr Zakrzewski, domena publiczna.

W 2015 roku we Wrocławiu prezydent miasta Rafał Dutkiewicz ogłosił referendum lokalne. Dotyczyło ono m.in. budowy w mieście metra. Mieszkańcy zagłosowali przeciwko tej inwestycji.

Samorząd terytorialny to my. Jako mieszkańcy decydujemy o władzy wykonawczej i wydatkach. Wybieramy prezydentów, burmistrzów, wójtów, którzy decydują o wydatkach gminy. Możemy ich wybrać, jeśli uważamy, że chcą reprezentować nasze interesy, i odwołać, jeśli tego nie robią.

Podobną strukturę ma samorząd szkolny. Wszyscy uczniowie szkoły są jego członkami. Wybierają Radę Samorządu Uczniowskiego, która ich reprezentuje, ale mogą ją również odwołać. Dobrze działający samorząd szkolny, przy współpracy z dyrektorem, organizuje nie tylko imprezy, ale też opiniuje ważne decyzje, np. wniosek o skreślenie ucznia z listy uczniów. Rola samorządu szkolnego jest więc duża i zależy od poziomu zaangażowania uczniów, podobnie jak nasz świadomy udział w życiu samorządu terytorialnego.

Twoje cele

- Scharakteryzujesz strukturę samorządu terytorialnego w Polsce.
- Uzasadnisz znaczenie samorządności w państwie demokratycznym.
- Przeanalizujesz zasady samorządności i pomocniczości.

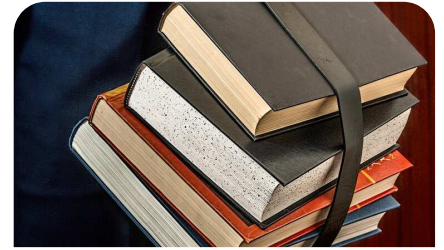
Dla zainteresowanych

Podstawowe instytucje demokracji. Władza sędownicza, administracja i samorząd powszechny

Nadzór nad samorządem terytorialnym

Konstytucja RP. Rozdział VII – Samorząd terytorialny

Samorząd i jego funkcje

Przeczytaj

W każdym państwie demokratycznym ważną rolę odgrywają działania obywateli. To niezbędny element sprawnego funkcjonowania państwa i budowania **społeczeństwa obywatelskiego**. Dlatego tak istotne są wszelkiego rodzaju samorządy. Uczą odpowiedzialności za decyzje podejmowane dla wspólnego dobra.

W państwie demokratycznym zasadnicze znaczenie mają [decentralizacja](#) i [dekoncentracja](#) władzy. Obie te zasady realizuje samorząd terytorialny. Oznaczają one przeniesienie części kompetencji władz publicznych na jednostki samorządu terytorialnego.

Podstawą działania samorządu terytorialnego w Polsce jest Europejska Karta Samorządu Terytorialnego, Konstytucja RP i ustawa o samorządzie terytorialnym.

Samorząd w prawie europejskim

Europejska Karta Samorządu Terytorialnego (EKST) jest dokumentem Rady Europy. Reguluje m.in. status samorządów terytorialnych w relacji do władz danego państwa. Według zapisów, w EKST samorząd terytorialny jest głównym elementem demokracji. Jednym z celów Karty jest włączenie obywateli w tworzenie demokracji w miejscu ich zamieszkania. Wiąże się to z obowiązkiem zasięgania opinii społeczności lokalnych we wszystkich sprawach, które bezpośrednio ich dotyczą, np. w sprawie zmiany granic jednostek podziału administracyjnego. Karta definiuje samorząd terytorialny w następujący sposób:

” Europejska Karta Samorządu Terytorialnego

Artykuł 3

Pojęcie samorządu lokalnego

1. Przez samorząd lokalny rozumie się prawo i rzeczywistą zdolność wspólnot lokalnych do regulowania i zarządzania, w ramach prawa, na ich własną odpowiedzialność i na rzecz ich ludności, istotną częścią spraw publicznych.

2. To prawo jest pełnione przez rady lub zgromadzenia złożone z członków, wybranych w głosowaniu wolnym, tajnym, równym, bezpośrednim i powszechnym i mogące zarządzać organami wykonawczymi, które przed nimi odpowiadają. To zarządzanie nie stawia przeszkód w odwoływaniu się do zgromadzeń obywatelskich, do referendum czy wszelkiej innej formy bezpośredniego uczestnictwa obywateli tam, gdzie zezwala na nie prawo”.

Źródło: Europejska Karta Samorządu Terytorialnego.

Mapa przedstawia kraje, które przyjęły Europejską Kartę Samorządu Terytorialnego (kolor niebieski) i te, które jej nie podpisały (kolor szary). Zastanów się, dlaczego Białoruś nie przyjęła EKST.

Źródło: Englishsquare.pl Sp. z o.o., L.tak, Wikimedia Commons, licencja: CC BY-SA 3.0.

Zgodnie z europejskimi normami, obowiązującymi również w Polsce, mieszkańcy jednostki samorządowej mogą wybrać swoich przedstawicieli, którzy w ich imieniu

będą administrować i podejmować decyzje. Taka forma zarządzania jednostką samorządową jest najwygodniejsza, zwłaszcza że istnieją mechanizmy kontrolne, np. możliwość odwołania jednoosobowego organu wykonawczego (prezydenta, wójta) lub całej rady w drodze referendum. Zasady przeprowadzenia referendum określa ustawa. Najprostszym mechanizmem kontrolnym jest jednak odmowa ponownego wyboru. Wystarczy oddać głos w kolejnych wyborach i zmienić prezydenta lub skład rady.

Gmina

Według polskiego prawa, najmniejszą i podstawową jednostką samorządu terytorialnego jest gmina. Mówi o tym artykuł 164 Konstytucji RP. Możliwe jest jednak tworzenie innych jednostek samorządu lokalnego i regionalnego (sołectw i dzielnic). W Polsce, zgodnie z postanowieniami konstytucji, została wprowadzona **trójstopniowa struktura samorządu terytorialnego**. W jej skład wchodzi gmina, powiat i województwo.

Poniższa tabela przedstawia jednostki samorządu terytorialnego wraz z ich organami stanowiącymi i wykonawczymi. W jaki sposób przedstawić tę strukturę w formie graficznej? Zaproponuj własny schemat.

jednostka samorządu	organ stanowiący i kontrolny	organ wykonawczy
gmina	rada gminy	wójt, burmistrz, prezydent miasta
powiat ziemski	rada powiatu	zarząd powiatu (ze starostą)
miasto na prawach powiatu	rada miasta	prezydent miasta
województwo	sejmik województwa	zarząd województwa (z marszałkiem województwa)

Jednostki samorządu terytorialnego wraz z ich organami stanowiącymi i wykonawczymi

Artykuł 164 ust. 3 Konstytucji RP stanowi, że „gmina wykonuje wszystkie zadania samorządu terytorialnego niezastrzeżone dla innych jednostek samorządu terytorialnego”. Oznacza to, że wzajemne relacje między jednostkami samorządu terytorialnego powinny kształtować się według **zasady pomocniczości** (subsydiarności). Wskazuje ona, że samorząd powiatowy oraz wojewódzki powinny realizować tylko takie zadania, które nie mogą być skutecznie wykonane na poziomie gminy.

” Ustawa o samorządzie gminnym

Artykuł 2

1. Gmina wykonuje zadania publiczne w imieniu własnym i na własną odpowiedzialność.
2. Gmina posiada osobowość prawną.
3. Samodzielność gminy podlega ochronie sądowej.

Artykuł 3

1. O ustroju gminy stanowi jej statut.

Artykuł 6

1. Do zakresu działania gminy należą wszystkie sprawy publiczne o znaczeniu lokalnym, niezastrzeżone ustawami na rzecz innych podmiotów.
2. Jeżeli ustawy nie stanowią inaczej, rozstrzyganie w sprawach, o których mowa w ust. 1, należy do gminy.

Źródło: Ustawa o samorządzie gminnym.

Powiat

Kolejnym, choć nienadrzędnym szczeblem samorządu terytorialnego w Polsce jest powiat.

” Ustawa o samorządzie powiatowym

Artykuł 3

3. Ustalenie granic powiatu następuje poprzez wskazanie gmin wchodzących w skład powiatu, a zmiana jego granic dokonywana jest w sposób zapewniający powiatowi terytorium możliwie jednorodne ze względu na układ osadniczy i przestrzenny, uwzględniający więzi społeczne, gospodarcze i kulturowe oraz zapewniający zdolność wykonywania zadań publicznych.

Źródło: Ustawa o samorządzie powiatowym.

W punkcie 3 artykułu 3 ustawy o samorządzie powiatowym został przedstawiony sposób tworzenia przez Radę Ministrów powiatów ziemskich. W polskim prawie występują również **miasta na prawach powiatów**, których władze łączą kompetencje władz powiatowych i gminnych.

Województwo

Największą terytorialnie jednostką samorządu terytorialnego w Polsce jest województwo. W województwie istnieją zarówno organy administracji rządowej (wojewoda), jak i samorządowej. Jednak samorząd terytorialny na szczeblu wojewódzkim jest autonomiczny i współpracuje z innymi jednostkami samorządowymi na zasadzie pomocniczości.

Kompetencje jednostek samorządu terytorialnego

Artykuł 166 Konstytucji RP wskazuje, że jednostki samorządu terytorialnego wykonują [zadania własne](#), czyli zadania publiczne służące zaspokajaniu potrzeb mieszkańców.

Na przykład do zadań własnych gminy należy budowa i utrzymanie dróg gminnych. To jedna z największych bolączek kierowców po okresie zimowym. Mieszkańcy większości gmin spotykają się z podobnymi utrudnieniami, a nie zawsze wiedzą, kto za

takie prace odpowiada. Inne zadania własne to chociażby budowa i utrzymanie mieszkań komunalnych i organizacja imprez kulturalnych.

Ponadto na podstawie ustawy można zlecić jednostkom samorządu terytorialnego wykonywanie innych zadań publicznych, jeżeli wynika to z uzasadnionych potrzeb państwa. Mamy wtedy do czynienia z [zadaniem zleconym](#) wykonywanymi na koszt budżetu państwa i pod kontrolą organów administracji rządowej. Są to np.:

- prowadzenie ewidencji działalności gospodarczej;
- wydawanie dowodów osobistych;
- przyjmowanie zawiadomień o zamiarze zorganizowania zgromadzenia publicznego;
- meldowanie na pobyt stały i tymczasowy.

Kompetencje gminy

Kompetencje na tym szczeblu samorządu terytorialnego dotyczą zaspokajania potrzeb zbiorowych mieszkańców.

Schemat przedstawiający kompetencje gminy
Źródło: EnglishSquare.pl sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Kompetencje powiatu

Powiat wykonuje zadania publiczne, które mają charakter ponadgminny. Należą do nich:

- edukacja publiczna (szkoły ponadpodstawowe);
- ochrona zdrowia i pomoc społeczna;
- kultura oraz ochrona zabytków;
- przeciwdziałanie bezrobociu i aktywizacja lokalnego rynku pracy;
- rolnictwo, leśnictwo i rybołówstwo śródlądowe;
- ochrona praw konsumenta.

Porównanie kompetencji gminy i powiatu pokazuje, że istnieją obszary, w których swoje zadania wykonują obie jednostki samorządowe. Jednym z nich jest edukacja. W praktyce podział zadań wygląda w ten sposób, że do gminy należy prowadzenie przedszkoli i szkół podstawowych, do powiatów szkół ponadpodstawowych. Natomiast miasta na prawach powiatu wykonują kompetencje zarówno gminy, jak i powiatu. Oznacza to, że miasta na prawach powiatu prowadzą wszystkie placówki oświatowe – od przedszkoli po szkoły ponadpodstawowe.

Kompetencje województwa

Jednym z najważniejszych zadań samorządu wojewódzkiego jest określenie strategii rozwoju województwa. Powinna ona służyć:

- rozwojowi świadomości narodowej, obywatelskiej, kulturowej oraz tożsamości lokalnej mieszkańców;
- pobudzaniu aktywności, konkurencyjności i innowacyjności gospodarczej województwa;
- ochronie środowiska kulturowego i przyrodniczego;
- zapewnieniu ładu przestrzennego.

Ponadto samorząd wojewódzki prowadzi politykę rozwoju regionu, której narzędziem są szczegółowe programy wojewódzkie oraz regionalny program operacyjny. Mogą one być dofinansowywane z budżetu państwa i ze środków pochodzących z Unii Europejskiej oraz z innych źródeł zagranicznych.

Autonomia czy hierarchia?

Patrząc na mapę podziału administracyjnego Polski, mogłoby się wydawać, że niektóre jednostki samorządowe podlegają innym: województwo jest większe od powiatu, powiat większy od gminy. Jednak tak nie jest.

Jak wynika z powyższych opisów, jednostki samorządu terytorialnego są **autonomiczne** w swoich działaniach. Nie podlegają również bezpośrednio jednostkom administracji rządowej. Zasada pomocniczości, o której już wspomniano, gwarantuje

współpracę na polach wspólnych (np. zagospodarowanie przestrzenne), ale nie oznacza hierarchicznej podległości poszczególnych jednostek.

Słownik

decentralizacja

polega na przeniesieniu kompetencji i zadań na niższe szczeble, bez podporządkowania hierarchicznego organom wyższego stopnia, z jednoczesnym zachowaniem nadzoru tylko z punktu widzenia legalności

dekoncentracja

rozproszenie kompetencji administracji publicznej i przekazanie ich części organom samorządu terytorialnego

domniemanie kompetencji

przypisanie organowi władzy wszystkich kompetencji, które nie zostały przypisane innym organom władzy publicznej

zadania własne

zadania jednostki samorządu terytorialnego realizowane na podstawie dochodów własnych

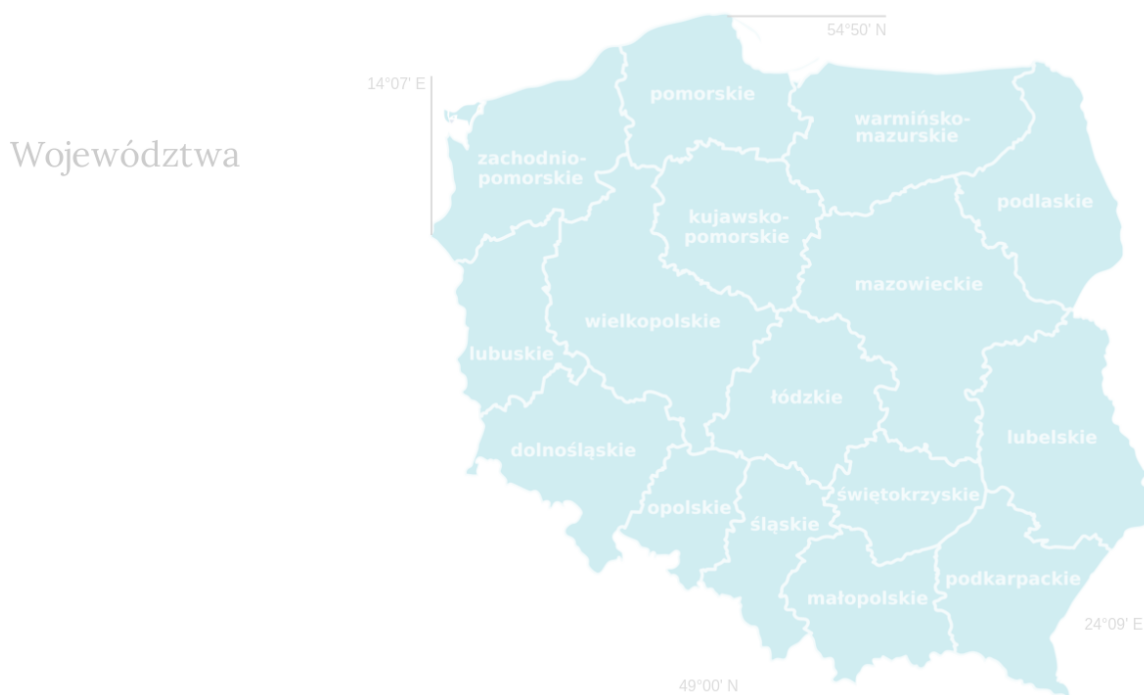
zadania zlecone

zadania organów samorządowych wykonywane na podstawie ustawy i finansowane ze środków przekazanych przez organy administracji rządowej

Mapa interaktywna

Polecenie 1

Zapoznaj się z informacjami zawartymi na mapach interaktywnych przedstawiających podział administracyjny Polski oraz podział województwa opolskiego. Następnie odpowiedz na pytanie i wykonaj polecenia.

Zasób interaktywny dostępny pod adresem <https://zpe.gov.pl/a/D18RI5OSg>

Polecenie 2

Obejrzyj salę posiedzeń Rady Miejskiej Wrocławia. Zastanów się, jakie miejsce zajmiesz jako osoba obserwująca obrady, jako radny, jako przewodniczący. W jaki sposób głosują radni?

Zasób interaktywny dostępny pod adresem <https://zpe.gov.pl/a/D18RI5OSg>

Źródło: EnglishSquare.pl sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Sprawdź się

Pokaż ćwiczenia:

Ćwiczenie 1

Zapoznaj się z tekstem i wykonaj polecenie.

Czym się zajmuje samorząd terytorialny

Jednostki samorządu terytorialnego realizują zadania własne, które finansowane są z dochodów własnych samorządów oraz subwencji ogólnych, jak i zadania zlecone z zakresu administracji rządowej, które finansowane są z budżetu państwa, w formie dotacji celowych. Zadania własne polegają na zaspokajaniu zbiorowych potrzeb danej wspólnoty samorządowej. Mieszkańcy danej gminy, powiatu i województwa mają wspólne, zbiorowe potrzeby, związane z zapewnieniem odpowiednich warunków do życia. Zadania zlecone natomiast nie polegają na zaspokajaniu zbiorowych potrzeb wspólnoty samorządowej – są to zadania ogólnopaństwowe wykonywane w terenie.

Organy jednostek samorządu terytorialnego wykonują zadania własne, we własnym imieniu i na własną odpowiedzialność. Wykonywanie zadań zleconych nie następuje w imieniu województwa samorządowego, a w konsekwencji nie jest związane z działaniem we własnym imieniu i na własną odpowiedzialność. Wyrazem tego jest wyłączenie odpowiedzialności cywilnoprawnej na podstawie przepisów o odpowiedzialności za szkody spowodowane przy wykonywaniu władzy publicznej.

Orzecznictwo sądowe zajęło stanowisko, iż »za szkody spowodowane przez funkcjonariuszy organów gminy przy wykonaniu zadań z zakresu administracji rządowej ustawowo zleconych gminom odpowiada Skarb Państwa na podstawie art. 417 § 1 KC«.

/Źródło: *Czym się zajmuje samorząd terytorialny*, gazetaprawna.pl, 27.08.2018 [online, dostęp: 20.05.2019]./

Ćwiczenie 2

Ćwiczenie 3

Ćwiczenie 4

Ćwiczenie 5

Ćwiczenie 6

Ćwiczenie 7

Przeanalizuj mapę przedstawiającą podział administracyjny Warszawy oraz fragmenty Ustawy z dnia 15 marca 2002 r. o ustroju miasta stołecznego Warszawy. Następnie wykonaj polecenia.

Mapa przedstawia podział administracyjny miasta stołecznego Warszawy.

Źródło: EnglishSquare.pl Sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Ustawa o ustroju miasta stołecznego Warszawy

„Art. 3. 1. Miasto stołeczne Warszawa, oprócz zadań przewidzianych przepisami dotyczącymi samorządu gminnego i samorządu powiatowego, wykonuje zadania wynikające ze stołecznego charakteru miasta, a w szczególności zapewnia warunki niezbędne do:

- 1) funkcjonowania w mieście naczelnych i centralnych organów państwa, obcych przedstawicielstw dyplomatycznych i urzędów konsularnych oraz organizacji międzynarodowych;
- 2) przyjmowania delegacji zagranicznych;

3) funkcjonowania urzędzeń publicznych o charakterze infrastrukturalnym, mających znaczenie dla stołecznych funkcji miasta.

2. Zadania, o których mowa w ust. 1, są zadaniami zleconymi z zakresu administracji rządowej.

Art. 5. 1. W m.st. Warszawie utworzenie jednostek pomocniczych – dzielnic m.st. Warszawy, zwanych dalej „dzielnicami”, jest obowiązkowe.

2. Rada m.st. Warszawy, w drodze uchwały, po przeprowadzeniu konsultacji z mieszkańcami lub z ich inicjatywy tworzy, łączy, dzieli i znosi jednostki pomocnicze. Przepis art. 4 ust. 3 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz.U. z 2018 r. poz. 994, 1000, 1349 i 1432) stosuje się odpowiednio.

3. Zmiany, o których mowa w ust. 2, następują z dniem 1 stycznia, a w roku, w którym odbywają się wybory do rad gmin, mogą następować z dniem wyborów.

4. Statut dzielnicy nadany przez Radę m.st. Warszawy określa nazwę dzielnicy, jej granice, zadania i kompetencje oraz zasady i tryb funkcjonowania jej organów.

Art. 6. Organem stanowiącym i kontrolnym dzielnicy jest rada dzielnicy, a organem wykonawczym – zarząd dzielnicy”.

Zapoznaj się z tekstem i wykonaj polecenie.

” Artykuł 3

Pojęcie samorządu lokalnego

1. Przez samorząd lokalny rozumie się prawo i rzeczywistą zdolność wspólnot lokalnych do regulowania i zarządzania, w ramach prawa, na ich własną odpowiedzialność i na rzecz ich ludności, istotną częścią spraw publicznych.
2. To prawo jest pełnione przez rady lub zgromadzenia złożone z członków, wybranych w głosowaniu wolnym, tajnym, równym, bezpośrednim i powszechnym i mogące zarządzać organami wykonawczymi, które przed nimi odpowiadają. To zarządzanie nie stawia przeszkód w odwoływaniu się do zgromadzeń obywatelskich, do referendum czy wszelkiej innej formy bezpośredniego uczestnictwa obywateli tam, gdzie zezwala na nie prawo”.

/Źródło: Europejska Karta Samorządu Terytorialnego/

” Artykuł 2

1. Gmina wykonuje zadania publiczne w imieniu własnym i na własną odpowiedzialność.
2. Gmina posiada osobowość prawną.
3. Samodzielność gminy podlega ochronie sądowej.

Artykuł 3

1. O ustroju gminy stanowi jej statut.

Artykuł 6

1. Do zakresu działania gminy należą wszystkie sprawy publiczne o znaczeniu lokalnym, niezastrzeżone ustawami na rzecz innych podmiotów.
2. Jeżeli ustawy nie stanowią inaczej, rozstrzyganie w sprawach, o których mowa w ust. 1, należy do gminy”.

/Źródło: Ustawa o samorządzie gminnym/

” Artykuł 3

3. Ustalenie granic powiatu następuje poprzez wskazanie gmin wchodzących w skład powiatu, a zmiana jego granic dokonywana jest w sposób zapewniający powiatowi terytorium możliwie jednorodne ze względu na układ osadniczy i przestrzenny, uwzględniający więzi społeczne, gospodarcze i kulturowe oraz zapewniający zdolność wykonywania zadań publicznych”.

/Źródło: Ustawa o samorządzie powiatowym/

Dla nauczyciela

Autorka: Anna Wąsiel-Alberska

Przedmiot: wiedza o społeczeństwie

Temat: Struktura samorządu terytorialnego

Grupa docelowa: III etap edukacyjny, liceum, technikum, zakres podstawowy

Podstawa programowa:

zakres podstawowy

III. Organy władzy publicznej w Rzeczypospolitej Polskiej.

Uczeń:

7) przedstawia zakres działania poszczególnych poziomów samorządu terytorialnego (gmina, powiat, województwo) w Rzeczypospolitej Polskiej, z uwzględnieniem struktury głównych kierunków wydatków budżetowych na te działania oraz źródeł ich finansowania;

8) przedstawia organy stanowiące i wykonawcze samorządu terytorialnego na poziomie gminy i miasta na prawach powiatu oraz powiatu i województwa w Rzeczypospolitej Polskiej; charakteryzuje kompetencje tych organów i zależności między nimi.

Kształtowane kompetencje kluczowe:

- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji;
- kompetencje cyfrowe;
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się;
- kompetencje obywatelskie,

Cele operacyjne:

Uczeń:

- przedstawia znaczenie samorządności dla funkcjonowania jednostki;
- definiuje pojęcie samorządności i samorządu terytorialnego;
- analizuje teksty ustaw i porównuje uprawnienia jednostek samorządu terytorialnego;
- wyjaśnia prawa obywatela w regionie.

Strategie nauczania:

- konstruktywizm.

Metody i techniki nauczania:

- burza mózgów;
- analiza tekstu źródłowego;
- dyskusja.

Formy zajęć:

- praca indywidualna;
- praca w parach;
- praca w grupach;
- praca całego zespołu klasowego.

Środki dydaktyczne:

- komputery z głośnikami i dostępem do internetu, słuchawki;
- zasoby multimedialne zawarte w e-materiale;
- tablica interaktywna/tablica, pisak/kreda.

Przebieg zajęć:

Faza wstępna

1. Uczniowie wyobrażają sobie, że stanowią grupę mieszkańców wyspy i muszą wspólnie uzgodnić, w jaki sposób tę wyspę zagospodarują. Odpowiadają na pytanie: „Czym dla was jest samorządność?”. Mogą odnieść się w swoich odpowiedziach do wyobrażeń wspólnego zagospodarowania wyspy.

2. Burza mózgów. Moderator zapisuje propozycje uczniów na tablicy. Po zakończeniu fazy twórczej następuje wspólna weryfikacja pomysłów. Uczniowie porównują swoje propozycje z informacjami zamieszczonymi w słowniku PWN w internecie. Wspólne ustalenie definicji i wpisanie jej do zeszytu.

3. Przedstawienie tematu i celów zajęć.

Faza realizacyjna

1. Podział klasy na cztery grupy. Każda z nich dostaje inny fragment tekstu e-materiału. Przygotowuje krótką informację na temat założeń samorządności i kompetencji poszczególnych szczebli samorządu terytorialnego. Przedstawienie uzyskanych informacji i utworzenie schematu struktury samorządowej. Nauczyciel zwraca uwagę na zasadę autonomii jednostek samorządowych, wprowadza pojęcie subsydiarności.

2. Uczniowie z wykorzystaniem mapy interaktywnej poznają podział terytorialny Polski. Wykorzystując mapę, lokalizują wszystkie dawne stolice województw, które obecnie są miastami na prawach powiatu. Znajdują swoje województwo, obecną i poprzednią jego

stolicę. Na podstawie informacji z mapy wyjaśniają, dlaczego tym właśnie miastom przyznano takie prawa. Nauczyciel prosi uczniów, by przedstawili swoją opinię, czy ich zdaniem miasta te na tym skorzystały, czy straciły. Nauczyciel prosi, aby znaleźli mapę z podziałem administracyjnym z 1975 roku. Porównując obie mapy, uczniowie mogą znaleźć odpowiedzi na zadane pytania.

3. Analiza mapy z podziałem na powiaty oraz mapy powiatów województwa opolskiego. Podział klasy na cztery grupy według innego klucza niż poprzednio. Każda grupa otrzymuje zadanie znalezienia jednej miejscowości–gminy i określenia, w jakim powiecie i województwie ta miejscowość się znajduje. Uczniowie szukają w internecie informacji, jakie dokumenty mogą otrzymać w urzędzie powiatowym.

4. Na podstawie mapy gminy miejsko-wiejskiej Krapkowice uczniowie określają położenie gminy w powiecie i województwie. Identyfikują powiaty sąsiadujące z gminą Krapkowice. Charakteryzują specyfikę gminy obejmującej dwa rodzaje mieszkańców. Nauczyciel wskazuje na różnicę interesów między rolnikami i mieszkańcami miasta. Uczniowie starają się znaleźć pola porozumienia, przedstawiają propozycje wspólnej inwestycji (imprezy), która pomogłaby w integracji mieszkańców.

5. Uczniowie wykonują ćwiczenia interaktywne wskazane przez nauczyciela.

Faza podsumowująca

1. Powrót do definicji samorządu terytorialnego tworzonej przez klasę. Uczniowie oceniają, w jakim zakresie zaproponowana przez nich definicja odzwierciedla możliwości jednostek samorządu terytorialnego w Polsce.

2. Po wypowiedziach dwóch–trzech uczniów nauczyciel dokonuje podsumowania, eliminując ewentualne błędy.

3. Na koniec uczniowie odpowiadają na pytanie, jak ich zaangażowanie może wpłynąć na skuteczność działań organów samorządowych i na czym to zaangażowanie może polegać.

Praca domowa:

1. Na podstawie danych dostępnych na stronie internetowej sporządź spis spraw, którymi w ostatnim czasie zajmowała się rada twojej gminy. Zastanów się nad źródłami finansowania proponowanych inwestycji. Oceń ich przydatność dla zwykłego mieszkańca gminy.

2. Znajdź i wypełnij podstawowe wnioski o wydanie dokumentów potrzebnych w życiu codziennym (dowód osobisty, prawo jazdy, dowód rejestracyjny) i określ, do jakiego urzędu należy złożyć dany wniosek.

Materiały pomocnicze:

L. Garlicki, *Polskie prawo konstytucyjne*, Warszawa 2018.

H. Izdebski, *Samorząd terytorialny. Podstawy ustroju i działalność*, Warszawa 2009.

Wskazówki metodyczne opisujące różne zastosowania multimedium:

Innym sposobem wykorzystania mapy może być uzasadnienie przez uczniów potrzeby współpracy pomiędzy różnymi szczeblami samorządu terytorialnego, a także wskazanie na potrzebę realizacji zasady subsydiarności.